

Shannon Vallor, *Technology and the Virtues: a philosophical guide to a future worth wanting*, New York: Oxford University Press, 2016, 309 s.

Değerlendiren: Tuba Nur Umut

Maddi ve manevi her alana dokunan modern teknoloji, insanın yaşadığı hayat tarzından eşyaya bakışına, dünyayla ilişkisine, eylem tarzlarına, yaşamın anlamından niteliğine dair birçok şeyi değiştirdiği için felsefi düşünce teknolojiye kayıtsız kalmamış, özellikle 1970'lerden itibaren teknolojiye dair felsefi çalışmalarda önemli bir artış görülmüş, XX. yüzyılın son çeyreğinde ise teknoloji felsefesi, özerk bir felsefi alt disiplin haline gelmiştir. Bu süreçte *Society for Philosophy and Technology*¹(SPT)'nin kurulması, yayınlanan akademik dergilere, editöryel çalışmalara ve sempozyumlara ivme kazandırmıştır. Söz konusu kuruluş, teknoloji felsefesinin gelişiminde ve akademik çevrelerde yer edinmesinde önemli katkılar sağlamaya devam etmektedir.

SPT'nin 2015 yılından itibaren başkanlığını yürüten ve Santa Clara Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde Profesör olarak görev yapan Shannon Vallor'ın geçtiğimiz yılın sonunda yayınladığı *Technology and the Virtues: a philosophical guide to a future worth wanting* kitabı da teknoloji felsefesi literatürüne, özellikle teknoloji ile ahlak arasındaki ilişkilere katkı sunan bir eserdir.

Teknolojiyle ilgili olarak ortaya çıkan ahlaki meselelerden biri, geleneksel ahlaki değerler ve normların yeni teknolojilerin etkin olduğu çağımızda nasıl uygulanacağı meselesidir. Zira yeni teknolojiler insan eyleminin mümkün sınırları-

1 1976 senesinde kurulan ve uluslararası bir organizasyon olan *The Society for Philosophy and Technology* için bkz. <http://www.spt.org>.

nı genişlettiği gibi, daha önce farklı biçimde yapılan eylemler için de yeni tarzlar üretmiştir. Bu sorunu aşmaya yönelik farklı öneriler geçtiğimiz yüzyılda gündeme gelmiş, belirli teşebbüslerde bulunulmuştur. Bu bağlamda uygulamalı etik meselelerine değinen ve belirli teknolojileri konu alan eserler yanında daha felsefi çabaları sergileyen eserler de mevcuttur. Hans Jonas'ın *The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age* (1984) veya Ian G. Barbour'un *Ethics in an Age of Technology* (1993) eserleri bu çerçevede değerlendirilebilir. Vallor da çağdaş ahlak düşüncesinin, insan yaşamıyla iç içe olan, vaadleri ve tehlikeleri ile hem bizi hem gelecek nesilleri etkileyen ve etkileyecek teknolojileri göz önünde bulundurması gerektiği düşüncesinden hareketle eserinde erdem etiğini yeni bir yaklaşımla ele almıştır.

Bilindiği gibi bazı ahlaki teoriler eyleme, bazıları sonuca odaklanırken erdem etiği, erdemli bir karakter geliştirmeye vurgu yapan ahlaki anlayışı ifade eder. Kadim dönemden modern döneme kadar etkin olan ve kabul gören bir teori olan erdem etiği, klasik düşüncenin bir ürünü olarak seküler bir ahlak için uygun görülmeyen bir aday addedilmiş ve böylelikle daha önceki etkinliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Bununla birlikte erdem etiği, çağdaş felsefede yeni perspektiflerle ele alınmış, Anscombe, MacIntyre ve Nussbaum gibi felsefecilerin çabalarıyla canlandırılmaya çalışılmıştır. Esasında Vallor'ın eseri hem bu çabayı hem de teknoloji felsefesinin ahlaki meselelere çözüm bulma çabasını seslendiren bir eser olarak karşımıza çıkar. Nitekim eserin giriş bölümünde de belirtildiği gibi, Vallor, gelişmekte olan yeni teknolojilerin sunduğu gittikçe karmaşıklaşan ve sonuçları öngörülemez bir dünyada ahlaki anlamda nasıl iyi bir yaşam süreceğimiz sorusuna cevap aramaktadır.

Vallor'ın söz konusu soruya cevabı, iyi yaşamın, “teknoahlaki erdem etiği” olarak tanımlandığı düşünce ile, kendimizi teknoahlaki erdemlerle donatmakla mümkün olacağı yönündedir. Zira yaşadığımız döneme kadar şahit olunmayan tarzda bizleri şekillendiren, destekleyen ve aracılık eden teknolojik sistemlerin mevcut olduğu çağdaş dünyada ortaya çıkan yeni hususlar, yalnızca ahlaki seçimlerle değil teknoahlaki seçimlerle ilişkili olacaktır.

Kitabın I. Bölüm'ünde Vallor, “teknoahlaki erdem etiği” olarak tanımlandığı düşüncesinin felsefi temellerini vermiş, ardından küresel bir teknoahlaki erdem etiğine olan ihtiyacı seslendirmiştir. Yazar, söz konusu düşüncenin kavramsal olarak tutarlı olduğunu, küresel bazda etkili olabileceğini göstermeye çalışmış ve gelebilecek itirazlara cevaplar üretmiştir.

Teknoahlaki benliğin geliştirilmesinde erdem etiğinin rehberlik sunacağı iddiasından hareketle, Vallor II. Bölüm'de yeni durum için klasik kaynaklardan nasıl bir

erdem etiği vizyonunun çıkabileceğini araştırır ve çağdaş teknoahlaki erdem çerçevesini inşa etme teşebbüsünde bulunur. Söz konusu teorik çerçeveyi oluşturduktan sonra Vallor, III. Bölüm’de bu çerçeveyi, yeni gelişen teknolojilerden dört farklı alana, muhtemelen yakın gelecekte insan varoluşunu yeniden şekillendireceğini ifade ettiği sosyal medya, dijital gözetim teknolojileri, robot teknolojileri ve biyomedikal iyileştirme teknolojilerine uygular.

Vallor felsefi düşüncede, içinde yaşadığımız tekno sosyal dünyada zorlayıcı durumların üstesinden gelebilecek, ahlaki bir karakter geliştirmeye yardım edecek, uygun ahlaki bir çerçeveyi sağlayacak bir gelenek olarak niçin erdem etiğine başvurduğunu eserinde ikna edici bir tarzda izah etmektedir. O, kadim dünyada geleneksel ahlak teorilerinin daha durağan durumlara hitap ettiğini, oysa söz konusu dönemlere kıyasla öngörülemez bir çağda, karmaşık durumlarda yaşadığımızı belirtir. Fakat buna rağmen, içinde bulunduğumuz şartlar için geleneksel ahlak teorilerinin, modern ahlak teorilerine kıyasla bize daha çok şey söylediğini ifade etmekte, modern ahlak teorilerinin yetersiz kalan durumlarını ortaya koymaktadır.

İnsanların belirli ahlaki karakterlere sahip olarak kendilerini geliştirebileceklerini ve böylelikle iyi bir yaşamın elde edilebilir olduğunu düşünen erdem etiği geleneğinin, farklı güçlüklerle yüzleşmek durumunda olsa da, diğer sistemlere göre daha avantajlı olduğunu savunan Vallor, eserinde erdem etiği geleneğine, farklı uygulamalarını da içerecek tarzda Aristotelesçi erdem etiği ile birlikte Konfüçyüs ve Buda’nın sunduğu ahlaki öğretiyi de dâhil eder. Vallor’ın dâhil ettiği farklı ahlaki geleneklerin hepsinin erdem etiği içerisinde görülüp görülmeyeceği ve eğer görülecekse diğer ahlaki geleneklerin niçin göz ardı edildiği ayrı bir tartışma konusu olabilir. Fakat Vallor böyle yapmakla, erdem etiğinin belirli kabulleri, yapısı ve metodu itibarıyla ortak hususları içerse de tek bir teori ve uygulama tarzı olmadığını, değişen kültürel ve tarihsel bağlama kendini adapte edebildiğini savunur. Öyle görünüyor ki Vallor, klasik dönemdeki çeşitliliğinden hareketle, erdem etiğini farklı dönemlerde farklı söylemleri barındırabilecek bir vüs’atte, hızla değişen çevreye, küresel ölçekte yeni şartlara uyarlanabilecek uygun bir aday olarak görür.

Vallor XXI. yüzyılda anlamlı, iyi bir yaşam için gerekli olan ve iyi kabul edilen, ahlaki pratiğin hedefleri olan hususların karşılıklı saygı ve ilginin olduğu küresel ahlaki topluluk, bu topluluğun işlev görmesi için kültürlerarası anlama, küresel adalet, insan güvenliği ve müşterek bilgelik olduğunu belirtir. Ancak erdem etiğini farklılıkları içeren bir gelenek olarak sunan Vallor, bu hususların nasıl yorumlanacağı ile ilgili tartışmanın da var olabileceğini ifade eder. Ardından Vallor, kültürel ve tarihsel olarak ortaya çıkan erdem etiği geleneklerinde ahlaki şahsiyeti yetiştirme

pratiğinin ortak olan hususlarını tespit edip bu hususların küresel ölçekteki teknoahlaki erdem etiği için çerçeve sunduğunu savunur. Ona göre söz konusu ortak hususlar; ahlaki alışkanlıklar, diğer insanlarla ve varlıklarla ilişkide olan insanın ilişkisel anlama yetisi, kişinin kendini sorgulaması, şahsiyetini ahlaki gelişim niyetiyle yönlendirmesi, ahlaki ihtimam, basiretli muhakeme ve ahlaki kaygıyı uygun tarzda genişletme yetileridir. II. Bölüm’de bu hususların tek tek her üç gelenek üzerinden yansımalarını veren Vallor, üç geleneğin ortak tınılarına ve söz konusu hususların teknoahlaki içerimlerine işaret eder.

Vallor, daha sonra XXI. yüzyıl için uygun erdemlerin neler olabileceğine dair bir yaklaşım geliştirmekte ve teknoahlaki erdemler içinde en önemli gördüklerini, değişikliklere ve yorumlamalara açık olmak kaydıyla sınıflandırmaktadır. Bu çerçevede dürüstlük, kendine hâkim olma, tevazu, adalet, cesaret, empati, yardımseverlik, nezaket, esneklik, ahlaki bütünü idrak, yüce gönüllülük ve teknoahlaki erdemleri birleştirici bir unsur olarak teknoahlaki bilgelik erdemlerini ele almakta ve bu erdemlerin teknoahlaki çerçevede nasıl tasvir edilebileceğini ayrı ayrı izah etmektedir. Vallor, söz konusu erdemleri gerçekleştirmede hangi zorluklarla karşılaşıldığına ve yeni durumlarda bu erdemlerin nasıl geliştirileceğine dair değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Teorik çerçeveyi inşa ettikten sonra III. Bölüm, Vallor’ın teknoahlaki erdemlerin hâlihazırda gelişim aşamasında olan ve gelişim süreçlerine şahit olduğumuz teknoloji alanlarında nasıl etkin kılınacağına ilişkin kanaatlerini içerir. Vallor, son yıllarda bizzat şahit olduğumuz gelişmelere ve olaylara referansta bulunarak mevcut etkileri gözler önüne serer ve okuyucuyu aşırı uçlara kaçmadan, ne distopyan ne de ütopyan tarzda yorumlarda bulunmadan bu hususlarda düşünmeye davet eder.

Bahsi geçen meseleler küresel ölçekte olduğu için Vallor, bireysel çabalarla bu hedeflerin gerçekleşmeyeceğinin de farkındadır. Dolayısıyla bireylerin kendilerini teknoahlaki erdemlerle donatmasının yeterli olmadığını, bu erdemlerin toplumsal çevrelerde desteklendiği, yerel ve küresel enstitülerce cesaretlendirildiği durumda müşterek bilgiğe etkide bulunacağını, böylelikle mevcut ve yeni teknolojilerin bilgece tasarlanıp kullanılarak insani gelişime katkı sağlayacağını savunur.

XX. yüzyıl sonlarında, modern teknoloji ile ilişkili olarak ortaya çıkan hususen ahlaki meselelere çözüm önermekten ziyade tasvirler yapıldığı yahut distopik tarzda kurgular üretildiği yerde Vallor’un eseri, olup biten karşısında iyi bir yaşam için ne yapabiliriz sorusuna geleneksel bir yaklaşımı güncelleyerek teorik zeminde bir cevap önermesi; pratik adımlarına ilişkin de örnekler sunması ve geleceğe dair

umut beslemesi ile anlamlı bir çabayı sergiler. Bununla birlikte, Vallor'ın öngördüğü tarzda küresel bir yaklaşımın gelişmesi ve bu hedefin gerçekleşmesi çok kolay değildir ve nasıl gerçekleşeceği yönünde somut bir program önerisine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Eserin, felsefi temelleri anlatırken dahi konuya doğrudan aşına olmayan kişilerin de takip edebileceği bir dile ve akıcı bir üsluba sahip olduğu; öne sürülen fikirlerin makul gerekçelerle desteklendiği ifade edilmelidir. Nitekim Vallor'ın eseri, yalnızca nasıl daha ahlaki bir teknoloji inşa ederiz ve nasıl daha iyi bir yaşam sürebiliriz sorusuna cevap arayan felsefecilere, sosyal bilimcilere veya teknoloji alanında çalışanlara değil; aynı zamanda her geçen gün etkisini daha bariz hissettiğimiz teknolojik ürünlerin bu denli etkin olduğu bir dönemde nerede olduğumuz ve ne olmaya doğru gittiğimiz sorularıyla yüzleşmek isteyen kişilere hitap eden, kayda değer bir eserdir.

Kaynakça

Barbour, I. (1993). *Ethics in an Age of Technology*. San Francisco: Harper San Francisco.

Jonas, H. (1984). *The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age*. Chicago: The University of Chicago Press.